

## Kronanje Svetogorske Matere Božje in gvardijan p. Romuald Sitar

Renato Podbersič

Veličastna bazilika na Sveti gori nad Solkanom že stoletja privablja romarje od blizu in daleč. Tam se je leta 1539 Urški Ferligoj iz Grgarja prikazala Marija. Že kmalu po začetku prikazovanj na Skalnici, kot so ljudje včasih imenovali Sveto goro, so izprosili dovoljenje oglejskega patriarha za zidavo nove cerkve. Hieronim Attems, namestnik tedanjega goriškega glavarja, je daroval zemljišče na vrhu Skalnice in leta 1541 so pričeli z deli. Toda ni šlo brez težav, kajti kmalu so se proti gradnji pojavila nasprotovanja. Pri notranjeavstrijskih oblasteh so se pritožili protestantski kranjski deželni stanovi. Kljub nasprotovanju nekaterih je bila volja ljudstva močnejša in že 12. oktobra 1544 je bila na hribu nad Solkanom posvečena mogočna triladijska cerkev. Hitro se je uveljavila kot kraj zbiranja vernega ljudstva na Goriškem in po sosednjih deželah. S številnimi romarji je v svetišče, ki so ga od sredine 16. stoletja upravljali frančiškani, prihajala tudi miloščina in različni darovi. Tako je uspelo oskrbnikom svetišča marsikaj zgraditi in olepšati.<sup>1</sup>

Leto dni po njeni posvetitvi je Marino Grimani (1488–1546), tedanji oglejski patriarh in cerkveni oblastnik na Goriškem, cerkvi na Sveti gori podaril sliko na cedrovem lesu. Na njej je podoba Marije z Jezusom v naročju, ob njej pa prerok Izaija in sv. Janez Krstnik. Delo pripisujejo beneškemu slikarju Jakobu Palmi starejšemu, s prvim imenom Jacopo Negretti (1480–1528). Janez Krstnik na Marijini levici s prstom kaže na Jezusa, napis na njegovi romarski palici pa oznanja: »Glejte, Jagnje Božje!«. Na Marijini desnici je prerok Izaija, ki v roki drži knjigo s prerokbami o Zveličarju sveta in o njegovi deviški Materi. Za Marijo je razgrnjena preproga, značilna za beneško renesančno slikarstvo. Na sliki se za Marijo vidi mogočno deblo, ki naj bi predstavljalo drevo Davidovega rodu, iz katerega je izšla Marija in po njej Jezus. Na sliki v daljavi lahko vidimo obzorje z gorami, izza katerih vzhaja jutranja zarja ter napoveduje lep dan. Morda prav hribovsko ozadje nakazuje, da je bila Marijina podoba narejena za Sveto goro.<sup>2</sup>

Svetogorska Marijina cerkev je daleč naokoli slovela kot romarski kraj. Sem so ljudje v prvih letih po prikazovanju prihajali od blizu in daleč: iz Goriške, Furlanije, Krasa, Istre in Dalmacije ter iz Kranjske, Štajerske in Koroške. Z leti obiski niso presahnili, saj se je na posamezne praznike zbralo tudi več kot 10.000 romarjev.<sup>3</sup>

<sup>1</sup> ČERV 1883, pp. 1–6; KLINEC 1997, pp. 13–15.

<sup>2</sup> PASCONI 1746, p. 94; ČERV 1883, pp. 9–16. Pasconi 1746, p. 6, je sicer zapisal, da je sliko daroval Marco Grimani (1494–1544), toda najverjetneje gre, kot je bilo prepoznano v literaturi, za napako. Marco je bil sicer oglejski patriarh, toda ne kardinal. Pravi darovalec je najverjetneje Marino Grimani (1488–1546), ki je od brata leta 1544 prevzel mesto oglejskega patriarha, obenem pa je bil tudi kardinal.

<sup>3</sup> ČERV 1883, pp. 23, 31.

## P. Romuald Sitar in njegovo življenje

Kronanje svetogorske milostne podobe Matere Božje se je izvršilo na tretjo pobinkoštno nedeljo, 6. junija 1717. Pri tem je pomembno vlogo odigral p. Romuald Sitar, tedanji gvardijan na Sveti gori.

P. Romuald se je rodil kot Janez Jakob (Joannes Jacobus) Sitar (Sittar) 1. oktobra 1663 v Ročinju, v spodnji Soški dolini, kot zakonski sin Jakoba Sitarja in Magdalene.<sup>4</sup> Ta priimek je še danes prisoten v teh krajih. Dolgo smo mislili, da je p. Romuald dejansko izhajal iz Kanala ob Soči (lat. *Canalensis*) – tako pričajo tudi podatki v provincialnem arhivu v Ljubljani.<sup>5</sup> V resnici je bil p. Romuald iz tedanje velike kanalske župnije, kajti Ročinj je postal samostojna župnija šele leta 1928. Sicer gre za staro naselje, ki se po doslej znanih virih prvič omenja ob koncu 11. stoletja v darovnici goriškega grofa Henrika. Mimo kraja je stoletja vodila pomembna cestna povezava med Goriško in Tolminsko.<sup>6</sup>

Verjetno je p. Romuald izviral iz nekoliko boljše družine, na kar kaže tudi dvojno ime, kar pa v tistih časih za navadne ljudi ni bilo ravno običajno. Krščen je bil istega dne, zakrament mu je podelil vikar Frančišek Savorgnano. Na boljši položaj družine Sitar kažeta tudi oba botra: duhovnik Leonard (Sigar) Sigor in gospa Katarina, žena gospoda Valentina Kornelija.<sup>7</sup>

Župnija Kanal sicer sega v 13. stoletje, prvič se omenja leta 1296. V njenem okviru je od leta 1631 deloval vikariat Ročinj, ki je vodil svoje matične knjige, tudi rojstno. Stoletno povezanost župnij iz krajev ob srednjem toku Soče, ki so nastale iz župnije Kanal, kaže tudi dejstvo, da še danes skupaj romajo na Sveto goro, na kronanco, torej vsako leto v začetku junija.<sup>8</sup>

V dokumentih reda manjših bratov je p. Romuald označen kot – Goričan (lat. *Goritiensis*). K frančiškanom je vstopil februarja 1685 v Ljubljani.<sup>9</sup> Med sobrati je zaradi svoje podjetnosti užival velik ugled. Vrsto let je bil profesor bogoslovnih ved, najprej kot profesor (lektor) filozofije na provincialnem študiju na Sveti gori od leta 1692, od leta 1696 pa kot profesor teologije na generalnem študiju v Ljubljani. Leta 1700 je p. Romuald študijsko potoval v Rim. V šolskem letu 1701/1702 je kot lektor teologije poučeval izbrana poglavja iz kanonskega prava na generalnem študiju v Ljubljani. Hkrati je opravljal službo definitorja oz. svetovalca provinciala. Kot zaslu-

<sup>4</sup> Škofjski arhiv Koper (ŠAK), Župnija Ročinj, matične knjige, rojstna knjiga, 1656–1716, 2. Tudi v poznejših dokumentih najdemo njegov priimek zapisan kot – Sittar.

<sup>5</sup> Arhiv Slovenske frančiškanske Province sv. Križa v Ljubljani (ASFP): zbirka rokopisov, III/8a, *Tyrocinium seraphicum* 1658, fol. 55v.

<sup>6</sup> RUTAR 1996, p. 3.

<sup>7</sup> ŠAK, Župnija Ročinj, matične knjige, rojstna knjiga, 1656–1716, 2.

<sup>8</sup> Kot zanimivost naj omenimo, da sta iz Ročinja izhajala tako Ivan Miklavčič Gradnik, eden od voditeljev tolminskega kmečkega punta leta 1713, ki je bil usmrčen na goriškem Travniku aprila 1714, kot p. Romuald, ki je dosegel kronanje svetogorske kraljice tri leta kasneje na istem Travniku.

<sup>9</sup> ASFP, III/8a, *Tyrocinium seraphicum* 1658, fol. 55v.

žni profesor (lat.: *lector emeritus*) je deloval do leta 1706. Leta 1707 je prvič postal gvardijan na Sveti gori, vendar je tu ostal le eno leto.<sup>10</sup>

Mesto provinciala, to je predstojnika tedanje Hrvaško-kranjske Province sv. Križa, reda manjših bratov strožjega izpolnjevanja sv. Frančiška (lat. *Provincia Croatiae et Carnioliae Strictioris observatae*) s sedežem v Ljubljani, je p. Romuald zasedal med 1708–1711. V tem času je tudi predaval na generalnem študiju v Ljubljani. Že tedaj je sobrate opozarjal na izjemno slabo stanje stavb na Sveti gori, še posebej je na to spomnil na zasedanju definitorija oz. zbora izvoljenih svetovalcev provinciala leta 1709. Svetogorski samostan je bil tik pred tem, da se zruši, zato je p. Romuald predlagal, da zgradijo povsem novo stavbo.<sup>11</sup> V začetku januarja 1711 so frančiškani v Gorici podpisali pogodbo o zidavi z gradbenim mojstrom Torrejem. Novi samostan je bil zgrajen leta 1714, v njem je bilo prostora za štiriinpetdeset frančiškanov. Stroški gradnje so dosegli dobrih 20.000 goldinarjev, dobro četrtino tega zneska so prejeli mojstri. Denar so prispevali frančiškani sami, zbrali pa so jih od darov romarjev. Tudi to priča o priljubljenosti Svete gore med ljudstvom. Med letoma 1711–1714 je bil p. Romuald izvoljen na mesto kustosa, to je namestnika predstojnika province.<sup>12</sup>

Službo gvardijana na Sveti gori je p. Romuald drugič opravljal do leta 1716, potem pa spet med 1719–1721. Med letoma 1723–1726 ga ponovno najdemo na mestu kustosa frančiškanov Hrvaško-kranjske province. V svojem življenju je bil p. Romuald lektor, definitor (svetovalec provinciala), kustos in, kot smo že opisali, tudi provincial Hrvaško-kranjske frančiškanske province. P. Romuald Sitar je umrl 31. marca 1733 na Sveti gori. Med frančiškani je preživel skoraj pol stoletja.<sup>13</sup>

### P. Romuald in priprave na kronanje

P. Romuald je leta 1714 drugič postal gvardijan na Sveti gori. Kmalu po prihodu v domače kraje je dokončal že omenjeno gradnjo samostana na južni strani cerkve ter zgradil novo prenočišče za romarje. Hkrati so v cerkvi naredili tudi kor za oltarjem, ki so ga do prve svetovne vojne uporabljali za spovedovanje. Glede na tedanja prevozna sredstva in omejen dostop je bila samostanska zgradba pravo čudo. Na Sveti gori so lahko odslej tudi prenočili številni ugledni romarji, ki so obiskali to božjo pot.<sup>14</sup>

Poleg tega je prav p. Romuald poskrbel za okrepitev Marijinega čaščenje na Sveti gori. Kot frančiškanski provincial je večkrat obiskal redovno postojanko na Trsatu nad Reko, kjer je lahko opazoval, kako so priprave na kronanje tamkajšnje Marijine podobe poglobile čaščenje Božje matere in hkrati privabile številne romarje. Priprave in poga-

<sup>10</sup> ASFP, III-9, *Provincialni protokol*, pp. 200, 212, 278, 285, 297, 303, 322, 332, 350; *Nekrologij* 1995: 31. marec; ŠKOFLJANEC 2008, p. 127.

<sup>11</sup> ASFP, III-9, *Provincialni protokol*, p. 401; ŠKOFLJANEC 2008, p. 193.

<sup>12</sup> PASCONI 1746, p. 20; KFSL, FAJDIGA 1777, pp. 619–620.

<sup>13</sup> ASFP, III-9, *Provincialni protokol*, pp. 284, 350, 508, 563; *Nekrologij* 1995: 31. marec.

<sup>14</sup> ČERV 1883, p. 42; CEJ 2017, p. 23.

janja z vatikanskim kapitljem za kronanje trsatske Marijine podobe so potekala od leta 1709. Dovoljenje iz Rima je sicer prišlo leta 1713, vendar se je zaradi kuge odložilo. Kronanje samo se je na Trsatu slovesno izvršilo 8. septembra 1715. Šlo je za pravo ljudsko praznovanje. P. Romuald je želel podoben privilegij doseči tudi za svetogorsko Marijino podobo. Njegov naslednik v Ljubljani, provincial p. Celestin Stuedler, mu je zagotovil potrebna dovoljenja. Z njegovo privolitvijo je nato iskal potrebna dovoljenja v Rimu, kajti želel je okrepiti tukajšnje Marijino čiščenje. Kronanje milostnih podob je namreč izreden privilegij, zato je bilo potrebno pridobiti dovoljenje iz Rima. Izpolnjeni so morali biti naslednji pogoji: dokazati čudežen začetek in starodavnost božje poti, izpričati številne čudeže, ki so se tam zgodili, in dokazati, da je božja pot množično obiskana ter da njena milostna podoba uživa čiščenje romarjev.<sup>15</sup>

V Ljubljani, kjer je imela sedež redovna provinca, se je p. Romuald osebno seznanil z mecensko plemiško družino Schellenburg. Zakonca Jakob (1652–1715) in Ana Katarina Schell pl. Schellenburg, rojena Hofstätter (1662–1732), nista imela otrok. Zato sta določila, naj njuno ogromno imetje služi v dobrodelne namene. Med drugim sta poskrbela za zidavo frančiškanskega samostana v Kamniku, uršulinskega samostana v Ljubljani ter za podporo sirotam in pomoči potrebnim. Povezava z Gorico se je nakazala že leta 1702,<sup>16</sup> ko sta poskrbela za prihod prvih uršulink iz Gorice v Ljubljano.<sup>17</sup>

P. Romuald se je glede kronanja v začetku junija 1715 obrnil v Rim. V prošnji, ki jo je naslovil na kanonike kapitlja Sv. Petra v Rimu, ki je imel pravico odločanja o tem, je p. Romuald omenil priljubljenost svetogorske božje poti med romarji in da jo ob običajnih romarskih shodih obišče do petnajst tisoč ljudi, ki so bili tam deležni številnih uslišanj in čudežev. Prošnjo so podprle tako deželne oblasti kot tudi ugledni plemiči in meščani iz Goriške dežele. Vatikanski kapitelj je prošnjo gvardijana p. Romualda kmalu posredoval oglejskemu patriarhu Dioniziju Delfinu (Dolfinu), ki je prebival v Vidmu. Iz Rima so patriarhu naročili, naj uvede predpisani kanonični postopek ter preišče vso zadevo in ugotovi, ali navedeni podatki odgovarjajo resnici. Patriarh je zadevo skrbno pregledal in odgovoril, da bi bilo prav, da se omenjeno kronanje izvrši. Zagotovil je, da so prosilci v prošnji navedli resnične in popolne podatke, ki so jih zahtevali iz Rima. Pri tem je igralo pomembno vlogo tudi pozitivno mnenje goriškega arhidiakona, barona Del Mestrija. V Rimu je zadeve vodil kapiteljski tajnik Pietro Francesco Bussi (1684–1765), ki je kasneje postal kardinal. Toda vloga za kronanje svetogorske milostne podobe je v cerkvenem vrhu v Rimu nekje obtičala in šele čez leto so zadevo ponovno vzeli v pretres. Vatikanski kapitelj je

<sup>15</sup> KFSL, FAJDIGA 1777, pp. 682–683; KLINEC 1997, pp. 20–21; ŠKOFLJANEC 2008, p. 196.

<sup>16</sup> Prve uršulinke v Ljubljani sta zakonca Schellenburg najprej nastanila v lastni hiši na Starem trgu. Kasneje sta zanje najela Ederjevo hišo (danes Glavna pošta) in kupila prvotno deželno igrišče ter nato še vrtove knezov Auerspergov in Eggenbergov ter Fabjančičevih dedičev. Tako sta pridobila prostor, kjer so leta 1713 začeli zidati uršulinski samostan. Kapelo sta jim zgradila že leta 1710, medtem ko so cerkev začeli graditi 1718. Uršulinke so jima priznale naslov ustanovnikov.

<sup>17</sup> Jakob Schell 1843, p. 12; PIVEC STELÈ 1940, p. 155; KFSL, FAJDIGA 1777, pp. 682–683.

dovolil kronanje svetogorske milostne podobe, za to pa je pooblastil Jurija (Giorgio) Spinola (1669–1739), cesarejskega naslovnega nadškofa in od maja 1713 apostolskega nuncija pri habsburškem cesarju Karlu VI. na Dunaju.<sup>18</sup> Še prej so iz Rima zahtevali kanonično preiskavo, ki jo je poleti 1716 izvedel goriški arhidiakon Jožef Anton Del Mestri (1672–1721) iz Krmina. Osebnost se je hotel prepričati o stanju na Sveti gori. Natančno je zaslišal gvardijana p. Romualda, ki mu je o nastanku svetogorske božje poti izjavil, da ni mogoče najti izvirnih listin. Menda so bile uničene, ko je okoli leta 1600 zgorel župnijski arhiv v Solkanu. Zatrdil pa je, da je med ljudmi trdno zakoreninjeno ustno izročilo. Arhidiakon Del Mestri je potem zaslišal tudi šest prič, ki so potrdile čudeže na Sveti gori.<sup>19</sup>

Glede na arhidiakonovo in patriarhovo pisno priporočilo je vatikanski kapitelj končno dal dovoljenje za kronanje svetogorske Marijine podobe. V pismu patriarhu Delfinu so 6. decembra 1716 med drugim v latinščini zapisali: »Spoštljivo Vas prosimo, in hkrati pooblašamo, da bi osebno izvršili veličastni obred kronanja. Za slučaj, da bi smatrali za bolj primerno, da to izvrši kdo drugi, Vam poverjamo oblast, da si izberete za namestnika osebo, ki se odlikuje po cerkvenem dostojanstvu. V pomoč tistemu, ki bo izvršil obred kronanja, pošljemo v najkrajšem času Vašemu presvetlemu oblastvu posebna navodila, ki jih bo sestavil eden izmed naših mojstrov svetih obredov.«<sup>20</sup>

Že omenjena Ana Katerina pl. Schellenburg je p. Romualdu obljubila v dar dragoceni zlati kroni za Marijo in Jezusa. Kot poroča kronist je bilo v kronah osem unč čistega zlata (227 gramov), vanju pa je bilo vdelanih še 30 biserov, 23 diamantov in 25 drugih dragocenih kamnov. Tudi številni drugi dobrotniki so pričeli pošiljati prispevke v sklad za kritje stroškov kronanja.<sup>21</sup>

Za slovesnost so svetogorski frančiškani določili 6. junij 1717, tretjo nedeljo po binkošti. P. Romuald je namreč menil, da je ta datum najbližji tisti junijski soboti leta 1539, ko se je Marija prikazala Urški. Od tedanjega papeža Klemna XI. so prejeli dovoljenje za popolni odpustek, ki naj bi ga bili deležni verniki na dan oz. v osmini po kronanju.<sup>22</sup>

Ljudstvo je novico sprejelo z navdušenjem, kajti svetogorska milostna podoba je bila komaj druga, ki je dosegla čast kronanja izven italijanskih dežel. Prvo, na Trsatu leta 1715, smo že omenili, tretja pa je septembra 1717 postala Marijina podoba v Čenstohovi na Poljskem. K slovesnemu dejanju pri nas je nedvomno pomembno prispevala bližina italijanskih dežel in pripadnost trsatskega samostana isti hrvaško-kranjski provinci.<sup>23</sup>

<sup>18</sup> PASCONI 1746, pp. 99, 115; KFSL, FAJDIGA 1777, p. 683; ČERV 1883, p. 40–41; ŠKOFLJANEC 2008, p. 196.

<sup>19</sup> KLINEC 1997, p. 30; CEJ 2017, p. 24.

<sup>20</sup> KFSL, FAJDIGA 1777, p. 683; KLINEC 1997, p. 47.

<sup>21</sup> PASCONI 1746, p. 116; ČERV 1883, p. 44; CASTELLIZ 1922, p. 48.

<sup>22</sup> PASCONI 1746, pp. 100–101; KLINEC 1997, p. 56.

<sup>23</sup> *Notizie del santuario* 1838, p. 20; *Compendio storico* 1841, p. 10; ČERV 1883, p. 43.

Poleg zunanjih priprav so svetogorski frančiškani poskrbeli tudi za ustrezno duhovno pripravo. P. Romuald je posebej naročil, tako redovnikom kot tudi drugim vernikom, naj veliko molijo v ta namen. Hkrati je ukazal zbiranje zapriseženih izjav posameznikov, ki so trdili, da so bili čudežno uslišani. Ni se zadovoljil s trditvijo, da je nekdo prejel kakšno izredno milost, ampak je moral privedi še nekaj prič oziroma očividcev, ki so bili pripravljeni pod zaprisego potrditi resničnost dogodkov.<sup>24</sup>

Vatikanski kapitelj je posebej opozoril p. Romualda, da kronanja ne bo izvršil oglejski patriarh, temveč njegov pooblaščenec. Oglejski patriarhi namreč niso imeli vstopa v avstrijski del patriarhata, kajti že dvesto let je trajal politični spor med Avstrijo in Beneško republiko glede dediščine oglejskega patriarhata. Hkrati so sporočilu priložili navodila, kako naj se izvrši sam obred. Svetogorski frančiškani so lahko pohiteli s pripravami. Gvardijan je poslal dva odposlanca v Benetke z nalogo, da poiščeta slavnostnega govornika, glasbenike in pevce ter poskrbita za natis vabilne okrožnice in spominskih podob.<sup>25</sup>

Vabil ni bilo mogoče sestaviti, ker je patriarh zavlačeval z imenovanjem namestnika. Vzroke gre iskati v Rimu, saj mu niso poslali obljubljenih obrednih navodil. P. Romuald je postajal vse bolj nestrpen, končno je poslal generalnemu vikarju v Videm pismo, kjer je izražal svojo potrtnost in osuplost nad dogajanjem ter zadrego, ker še niso prišla pooblastila za škofa namestnika. Med drugim je p. Romuald sredi februarja 1717 zapisal: »Vsled tega se obračam na Vaše presvetlo gospodstvo: polno močje imate, prijatelj ste serafskega reda, dobrotnik, zaščitnik in sijajen oblastnik. Blagovolite se zavzeti, v svoji plemenitosti, za stvar. S svojo modro spretnostjo boste dosegli in mi tako pošljite zaželeno pooblastilo za škofa Marottija, kajti tu ni najti primernejše osebe za slično slovesnost, da mu ga lahko takoj pošljem po dveh patrih, ki naj ga prepričata, da nalogo sprejme.«<sup>26</sup>

Poleg tega je svetogorski gvardijan nedvoumno predložil oglejskemu patriarhu, naj za svojega pooblaščenca imenuje pičenskega škofa, s čimer se je strinjal tudi nuncij Spinola. Škofija v Pičnu (Peden) v Istri je bila zelo majhna. Podobno kot tržaška in ljubljanska škofija je pripadala oglejski cerkveni pokrajini, medtem ko so ostale škofije v Istri spadale pod beneški patriarhat.<sup>27</sup>

Škof Jurij Frančišek Ksaverij Marotti (1683–1740), tedanji škof v Pičnu, je bil zelo izobražen mož. Njegovo delovanje se ni omejevalo le na dolžnosti v domači škofiji, saj je hkrati združeval službi prošta v Novem mestu ter patriarhovega arhidiakona za Spodnjo Kranjsko in Slovensko marko. Kot arhidiakon je prihajal pogosto v stik z oglejskim patriarhom Delfinom. Ta mu je večkrat poveril pooblastila za številna škofovskopravila v avstrijskem delu patriarhata, kamor je bil patriarhu prepovedan vstop zaradi habsburškega nasprotovanja. Tako je škof Marotti posvetil na Goriškem

<sup>24</sup> ČERV 1883, p. 40; KLINEC 1997, pp. 34–43.

<sup>25</sup> KLINEC 1997, p. 48.

<sup>26</sup> KFSL, FAJDIGA 1777, p. 686; KLINEC 1997, pp. 50–51.

<sup>27</sup> KLINEC 1997, p. 51.



več cerkva, oltarjev, zvonov. Med drugim je 8. septembra 1715 kronal tudi čudodelno Marijino podobo na Trsatu nad Reko.<sup>28</sup>

Odposlanec, ki je nesel gvardijanovo pismo v Videm, se je vrnil na Sveto goro s poročilom, da patriarh ne more izdati pooblastila, dokler ne prejme iz Rima obljubljenih navodil. P. Romulad je brž poslal patriarhu navodila, ki jih je dobil iz Rima. Patriarhovemu generalnemu vikarju je 25. februarja 1717 v latinščini pisal:

Presvetli in prečastiti gospod!

Prav pomirila me je cenjena vloga Vašega presvetlega gospostva, iz katere sem razbral čustva in misli prevzvišenega in prečastitega monsignorja patriarha, čakajočega na navodila, ki mu jih je bil obljubil kapitelj sv. Petra, da bi mogel napisati pooblastilno listino. Ker so bila ta navodila pred dvema tednoma poslana naravnost meni, Vam jih pošiljam v izvorniku in hkrati spoštljivo prosim Vašo dobrotnost, da bi mi do prihodnjega ponedeljka po istem selu poslala pooblastilno listino za presvetlega monsignorja škofa Marottija, ki bo nalogo zagotovo sprejel, saj mi je že izjavil, da bo z veseljem opravil sveti obred, če ga patriarh za to pooblasti.

Zelo se priporočam Vaši izredni plemenitosti in oblastvu. Nestrpnost pričakujem tako težko pričakovano pooblastilo. S ponižno spoštljivostjo ostajam v skrajni ponižnosti hvaležni p. Romuald Sitar, gvardijan samostana na Sveti gori.<sup>29</sup>

Gvardijan p. Romuald je 1. maja 1717 razposlal posebno okrožnico po deželi in celo na ozemlje Beneške republike, želel je namreč, da bi se slovesnosti na Travniku udeležilo veliko število vernikov. Na slovesnost je povabil deželne stanovce in plemiče iz Štajerske, Koroške, Kranjske in Goriške, poleg njih še duhovščino in ostalo prebivalstvo. Poudaril je, da se bo slovesnost samega kronanja »izvršila s svečanim obredom in podoba bo z velikim sijajem kronana z dvema kronama iz čistega zlata«. Hkrati je poskrbel za slovesno okrasitev svetogorske cerkve in razkošno razsvetljavo, saj je gorelo 284 sveč, še nadaljnjih 40 pa ob Marijinem oltarju. Pred vhodom v cerkev so postavili še mogočen slavalok.<sup>30</sup>

Toda pred tremi leti, aprila 1714, je bil prav osrednji goriški trg priča dogodku, ki je pretresel Goriško. Postavili so visok, rdeče prevlečen oder in preprosto ljudstvo je jokalo od groze in obupa, ko so mučili, nato obglavili in še razčetrverili vodilne tolminske puntarje, ki so se leto pred tem dvignili v obrambo svojih svoboščin – »stare pravde«. Punt je kmalu zajel Tolminsko, Kras in Vipavsko, tragično pa se je zaključil prav na goriškem Travniku.<sup>31</sup>

<sup>28</sup> DOLINAR 1990.

<sup>29</sup> KLINEC 1997, p. 52.

<sup>30</sup> KFSL, FAJDIGA 1777, pp. 687–688; KLINEC 1997, pp. 56–57.

<sup>31</sup> Danes osrednji trg v Gorici nosi ime Piazza della Vittoria, pred prvo svetovno vojno pa se je uradno imenoval Piazza Grande. Vendar so Goričani trg vedno imenovali Travnik oz. italijanizirano (Piazza) Traunick.

Ko je ljudstvo uvidelo, da mu oblasti odrekajo temeljne pravice, se je še z večjim zaupanjem zatekalo k Bogu in svetogorski Mariji. Iz raznih krajev so prihajala poročila o čudežnih uslišanjih. Slišati je bilo prošnje in tudi zahteve, naj se darujejo na Sveti gori posebne zahvalne pobožnosti in naj se Marijini milostni podobi dodeli čast kronanja z zlatima kronama. Hkrati naj bi se uradno razglasilo, da je svetogorska Marija Kraljica goriške dežele.<sup>32</sup>

### Potek kronanja milostne podobe

Nedelja, 6. junija 1717, tretja po binkoštih. Cela Goriška se je zgodaj zjutraj prebudila ob streljanju možnarjev, ki so naznanjali veliko slovesnost tega dne. Hkrati so se oglasili številni zvonovi, ki so prispevali k slovesnemu razpoloženju. Ob štirih zjutraj so na Sveti gori z velikega oltarja dvignili milostno podobo, da jo odnesejo na kronanje v Gorico. Štirje patri, oblečeni v levitsko opravo, so jo postavili na nosilnico, ki je bila pregrnjena s pozlačenim suknom. Nato so se ob prisotnosti številnih Marijinih častilcev odpravili na pot. Ob vznožju Svete gore, proti Solkanu, jih je že čakal Giovanni Fattori, stolni prošt pičenski, in številni goriški duhovniki. Slavnostni sprevod je v procesiji z molitvami in pesmimi pot nadaljeval proti Gorici. Pri mestnih vratih v Gorici se je sprevod ustavil, kajti milostno podobo je tam pričakal pičenski škof. V njegovem spremstvu so bili številni duhovniki, plemiči, meščani ter nepregledna množica ljudstva. Z goriškega gradu so zagrmeli topovi in mestna godba je zaigrala pozdravno pesem.<sup>33</sup>

Procesija je pot nadaljevala na Travnik v Gorici. Končno je napočil slovesen trenutek kronanja. Ob prisotnosti velikanske množice, prišlo naj bi več kot 30.000 ljudi, se je slovesnost odvijala na Travniku, pred palačo grofa Turna (Della Torre), danes je tam sedež goriške prefektore. Na trgu so postavili dragocen, z zlatom, srebrom in dragocenimi preprogami okrašen oder in na njem veličasten oltar s podstavkom za milostno podobo.<sup>34</sup>

Na oltar je škof Marotti položil dragoceno podobo. Vsem navzočim so najprej prebrali pismo, s katerim je vatikanski kapitelj dovolil slovesno kronanje. Med ljudmi je vladala osupljiva tišina. Nato je škof Marotti zmolil k Sv. Duhu in opravil vse predpisane molitve. Sledilo je samo kronanje, ko je škof s svojimi rokami na Marijino in Jezusovo glavo položil dragoceni kroni. Znova so se oglasili topovi, pridružila se jim je godba, zbrano ljudstvo pa je zapelo zahvalno pesem.<sup>35</sup> Civilne oblasti so zastopali goriški glavar, grof Jožef Wildenstein, namestnik v Gorici, grof Leopold Adam Strassoldo in grof Francišek Anton Lantieri.<sup>36</sup>

<sup>32</sup> KLINEC 1997, p. 22.

<sup>33</sup> PASCONI 1746, p. 106; *Compendio storico* 1841, p. 11; ČERV 1883, p. 44–45.

<sup>34</sup> PASCONI 1746, p. 112; KFSL, FAJDIGA 1777, p. 687; ČERV 1883, p. 42–44.

<sup>35</sup> PASCONI 1746, p. 107; ČERV 1883, p. 46–47.

<sup>36</sup> *Compendio storico* 1841, p. 11.



Po koncu kronanja je sledila slovesna maša, ki jo je daroval škof Marotti. Sodelovali so pevci in glasbeniki iz Benetk. Slavnostni govor je imel beneški frančiškan p. Ludovik Marija Vedova. Po končani slovesnosti je podoba ostala izpostavljena javnemu čaščenju, sledil je njen prenos v mestno župnijsko cerkev sv. Hilarija in Tacijana ter v cerkvi uršulink in klaris. Zvečer je milostna podoba prišla v frančiškanski hospic<sup>37</sup> v Solkanu, kjer je ostala čez noč, ob njej pa so vztrajali številni verniki v molitvi in prepevanju Marijinih pesmi. Drugega dne navsezgodaj se je milostna podoba, tokrat okronana, med pokanjem možnarjev in pritrkavanjem zvonov v okolici, vrnila na Sveto goro.<sup>38</sup>

### Odmevi na kronanje

Sledila je kronska osmina. Sveta gora je postala zbirališče številnih romarjev, prišlo jih je nekaj deset tisoč, hkrati so v tem svetišču v osmih dneh podelili kar 133.000 obhajil. Če upoštevamo, da tedaj še ni bilo avtomobilov in vlakov, ceste pa so bile redke in slabe, potem se res lahko začudimo nad omenjenim številom in hkrati poskušamo razumeti val navdušenja, ki je zajel romarje in Marijine častilce od blizu in daleč.<sup>39</sup>

V spomin na slovesno kronanje svetogorske milostne podobe je tedanji papež Benedikt XIV. določil, da se mora po vsem oglejskem patriarhatu obhajati tretjo nedeljo po binkoštih spomin prikazanja in kronanja Matere božje na Sveti gori. Hkrati je isti papež 7. septembra 1748 dovolil poseben praznik, ki naj bi se obhajal vsako leto kot spomin na prikazovanje in kronanje svetogorske milostne podobe, in sicer na tretjo nedeljo po binkoštih. Med ljudmi se je ta praznik uveljavil z imenom »kronanca« in še danes velja za največje svetogorsko praznovanje.<sup>40</sup>

Svetogorska milostna podoba je delila usodo Primorske in njenih ljudi. Kar trikrat v svoji zgodovini se je morala umakniti iz bazilike na vrhu hriba in se zateči v begunstvo, a vedno znova se je vračala. Tako so se uresničile besede, ki jih vidimo zapisane v latinščini nad vhodnimi vrati v romarsko baziliko: »Jaz pa stojim na gori kakor prej.«

<sup>37</sup> Sredi 17. stoletja so svetogorski frančiškani uredili hospic v Solkanu, ki je bil namenjen bolnim in onemoglim sobratom, vendar nikoli ni postal samostojna redovna hiša. Več o tem: ČERV 1883, pp. 21–22; ŠKOFELJANEC 2008, p. 197.

<sup>38</sup> PASCONI 1746, pp. 108–109; *Compendio storico* 1841, pp. 10–11; ČERV 1883, p. 47–48; CASTELLIZ 1922, p. 33.

<sup>39</sup> PASCONI 1746, p. 110; ČERV 1883, pp. 48–49; CASTELLIZ 1922, p. 33.

<sup>40</sup> KFSL, FAJDIGA 1777, pp. 708–714; *Notizie del santuario* 1838, p. 22; ČERV 1883, p. 49; CASTELLIZ 1922, p. 46.